

Jože Možina

»Ne ubijaj je ena osnovnih norm vseh civilizacij, ne le zapoved krščanstva. Organizirane družbe so že od davnine uredile tudi pravno kaznovanje storilcev, nazadnje je mednarodna skupnost pod težo morije v II. svetovni vojni določila kategorijo zločinov, ki ne zastarajo, ti bremenijo vest širše skupnosti, zato je kaznovanje krivcev pomembno za očiščenje, vzgajanje družbe. V Sloveniji imamo, žal, veliko materije, povezane s takimi zločini in zločinci, le da slednjih pri nas nekako ni »na spregled«, svojci žrtev pa se še danes borijo, da bi bili njihovi dragi sploh javno prepoznani kot žrtve, da bi imeli pravico do groba,« pravi Jože Možina, raziskovalni novinar nacionalne televizije, ki je pred časom razgalil to problematiko v odmevni dokumentarni oddaji na primeru povojnega poboja v Slovenski Bistrici. V tem času, ko se okrog praznika vseh svetih še posebej radi spominjamo naših pokojnih sorodnikov in prijateljev, sva skušala ugotoviti, od kod v ljudeh skrb in potreba za spoštljiv odnos do rajnih.

- V teh dneh bomo večkrat slišali molitveno prošnjo »naj počivajo v miru«. Nas žive veže imperativ, da mrtve pokopavamo, pa vendar v Sloveniji še vedno nismo dostojno pokopali vseh naših pokojnih?

Spoštljiv odnos do mrtvih, kjer je samoumeven pokop ali pogreb, ni le etični dosežek stare Grčije, ampak velja za vse civilizirane narode. Žal je bila pri nas ta norma surovo poteptana z okupatorskim in revolucionarnim nasiljem med in posebej množično po drugi svetovni vojni. Komunistična oblast je tu primerljiva z nacistično, s tem, da je po vojni še nadaljevala z delitvijo na »naše« in one druge, pa naj je šlo za žive ali mrtve, ti niso smeli imeti niti grobov. Režim je slonel na ustrahovanju in nadaljevanju razdvajanja, kar se žal še nadaljuje tudi v naš in prihodnji čas. Oblast je desetletja namerno gnetla travme ljudi, onemogočali so pokop, še žalovanje. Ob tem pa se materializem ni zavedal »energije desetstisočev nepokopanih trupel« po Sloveniji.

- Zakaj take tragedije ne zastarajo, zakaj jih ljudje ne moremo pozabiti?

Zastarajo zato ne, ker so preprosto preveliko breme za vest normalne humane družbe, ta si ne more privoščiti, da bi take zločine ignorirala – to daje slab zgled in toliko več možnosti, da se ponovijo. Haaško sodišče na primer ima na tleh nekdanje Jugoslavije nalogo, da z obsodbo zločincev sooči s svojim delom krivde tudi ljudi, državljane, ki so zločince v času vojne podpirali ali celo slavili. Pri novinarskem delu sem spoznal kar nekaj ljudi, ki so imeli pobite sorodnike v tragičnih, pogosto nepojasnjenih okoliščinah in še danes nimajo njihovega groba. Gre za travmo, ki močno zaznamuje posameznike, saj zaradi okoliščin pogosto niso prešli obdobja žalovanja. Vem za primere, ko hočejo ljudje v obdobju, ko se njihov najbolj aktivni del življenja zaključuje in delajo nekakšno življenjsko inventuro,

razkriti resnico o tem, kaj se je zgodilo z njihovim sorodnikom, kje ima grob, mu povrniti dobro ime ... Ljudje to čutijo kot moralni dolg do preminulega in kot pravno dejanje. Državni organi so tu pogosto ovira.

- Kakšen odnos imamo Slovenci na splošno v normalnih okoliščinah do umrlih?

Kolikor mi je znano, je - tradicionalno - odnos do mrtvih, posebej ko sloni na krščanski ali sploh religiozni podlagi, vsaj normativno dozorel in prežet z mislijo na posmrtno življenje. Vendar je odnos do mrtvih kljub vsemu stvar notranjega življenja in čustvovanja posameznikov, kjer splošna ocena ni mogoča. V splošnem, zunaj religioznosti je to stvar kulture. Odnosu do umrlih dajejo zunanji izgled pogrebi, spomeniki: ob Vseh Svetih z lučkami in rožami, z obiskovanjem grobov. Bistvena razlika je verjetno med posmrtnim pričakanjem ponovnega srečanja s pokojnimi, ki je obet vernih, in

Slovenci o ... znani Slovenci o ... znani Slovenci o ... znani Slovenci o ... znani Slovenci o ... znani Slovenci o ... znani Slovenci o ... znani

Marko Pogorevc,
generalni direktor policije

Človek širokih gledanj, ki je zelo razgledan in kot tak v prihodnosti obeta mnogo.

Manica Janežič Ambrožič,
novinarka in voditeljica dnevnika

Ker pripravlja odlične daljše in nekoliko bolj resne oddaje, gledalci verjetno ne vedo, da je Jože v vsakodnevnem življenju izredno duhovit človek, za nas sodelavce, pa to izredno blagodejno učinkuje; taki novinarji so, žal, redki.

Jože Možina, novinar

Rojen 7. aprila 1968 v Dobravljah pri Ajdovščini, kjer je preživel otroštvo in mladost skupaj z bratom in dvema sestrama. Tam je tudi obiskoval osnovno šolo. Po Srednji družboslovni šoli v Novi Gorici je študiral zgodovino in sociologijo kulture na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Leta 1998 se je poročil, ima enega otroka in še pričakujejo. Med študijem se je na povabilo prijateljice udeležil avdicije na RTV in jo uspešno opravil. Pravi, da če nimaš zaledja, ni lahko začeti s takim delom, vendar se kot študent s tem ni preveč obremenjeval. Na delo se je privadil in že ves čas dela kot novinar v dnevnoinformativnih oddajah. Oddaja s katero je opozoril nase, je imela naslov Škof Rožman-zločinec ali žrtev, v kateri so bile določene stvari o naši polpretekli zgodovini prvič povedane in prikazane na televiziji. Nadaljeval je z oddajo o Slobodanu Miloševiću, ki jo je potem televizija prodala petim tujim televizijskim postajam. Prav tako so bile uspešne tudi oddaje Slovenski plebiscit, Zločin, ki ne zastara in oddaje, ki jih je posnel v Afriki: Katastrofa ob jezeru Kivu in Svetloba temnih obrazov.

tko ... na kratko ... na kratko ... na kratko ... na kratko ... na kratko ... na kratko ... na kratko ... na kratko ... na kratko ... na kratko

TV oddaja: dokumentarci; **Radijski oddaja:** Spominjamo se (Radio Ognjišče); **Film:** V imenu Očeta; **Glasba:** rock, etno, zborovska; **Knjiga:** Podobe iz sanj, Cankar; **Barva:** včasih rdeča, sedaj modra; **Jed:** ribe, gobe...; **Pijača:** vino in voda, ločeno; **Konjiček:** kolo, branje, **Sreča:** spoznanje sreče, zdravje; **Žalost:** ko so razlogi za žalost; **Ljubez:** Katarina, Marko...; **Najsrečnejši dogodek:** povezan je z ljubeznijo

verjetno večjo praznino, ki jo ob smrti bližnjih doživljajo neverni. Sicer smo si v dojemanju tragike smrti ljudje zelo podobni, ne glede na (ne)vero. Sodobna potrošniška družba za smrt nima odgovora, zato je iz tega zrasel nov tabu. Zanimivo je, da se tudi tisti, ki so neverni ali maloverni, ob smrti drage osebe pogosto, vsaj začasno zatečejo k veri ali iskanju le te. Še za Vse Svete bo mnogokje posebej v mestih pokopališče ob blagoslovu polno takih, ki ne bodo znali sodelovati pri obredu, vendar bodo tam, ker očitno tako čutijo.

- V zadnjem času si bil v Afriki. Si opazil, da imajo afriške kulture drugačen odnos, način sprejemanja smrti oziroma pokopavanja mrtličev?

Res je, izkustvo, odnos do smrti v Afriki je bistveno drugačen. Seveda jočejo ob smrti, vendar to jemljejo manj tragično, pri njih ima veselje nad življenjem vedno prednost. Odnos do mrtvih je povezan s starim animističnim verovanjem. Mrtvi na nek način v duhu ostajajo del skupnosti. Tako v goratem predelu Ruande, umrle še vedno pokopavajo v embrionalni legi in to kar v tleh domače

hiše. Spet druge jih pokopavajo med bananovci. Mislim, da je ta njihov življenjski optimizem, ki se zdi nekoliko naiven, če ga ne doživiš, dejansko veliko bogastvo, ki bo morda nekoč rešilo svet. Ravno v tem imajo Afričani veliko prednost pred zahodno, sedaj že globalno, melanholijo, ki hoče imeti vse in zato ne najde obstanka in zadovoljstva.

- Se ti zdi, da tudi zaradi tega zahodno civilizacijo v jeseni svojega življenja čaka tisto, čemur pravimo pogreb?

Vse, o čemer lahko razmišljamo, so špekulacije, a ciklična teorija zgodovine pravi, da se civilizacije rojevajo in potem umirajo. Morda je zahodni svet v zametkih zatona, sicer še ne po gospodarski ali vojaški moči, gotovo pa se nevarne klice moralnega razkroja in izrivanja duhovnosti lahko maščujejo. Zanimivo bi bilo ob tem potegniti vzporednice s propadom rimskega imperija. Takrat je nastopilo nekakšno apokaliptično vzdušje v smislu notranjega razkroja, moralnega, posledično gospodarskega, vojaškega, ki je privedlo do propada.

Dejansko je zahodni svet v krizi,

pridobiva si sovražnike, ker nima prave predstave o samem sebi in učinku, ki ga ima njegova permanentna ekonomska ekspanzija na druge. Pogosto se obnaša, kot da je njegova identiteta skoncentrirana na gospodarskih interesih, šele za njo capljajo poglobitvene vrednote evropske civilizacije kot so človekove pravice in demokracija. Upam, da bo slednje prevladalo v svetu, čeravno bo zahodni svet po moči opešal.

- Kakšno perspektivo vidiš na svojem poklicnem področju?

Uveljavljanje v mediju, kot je televizija, posebej, ko gre za vodenje izpostavljenih oddaj, je velikokrat odvisno ali dobiš sploh priložnost, kriteriji namreč niso vedno transparentni; da bi vedel kaj moraš znati in koliko uspešnih gledanih oddaj moraš imeti za sabo, da boš dobil določeno zadolžitev. O tem namreč odločajo nekateri ključni programski delavci, o njih pa na naši javni televiziji, na koncu koncev odloča politika... Treba se je skratka boriti za avtonomijo, znotraj te, pa je delovnih izzivov veliko.

Pripravil Miha TURK